

УДК 37.5.091:657.412.7](477)”20”

[https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2\(20\)-659-668](https://doi.org/10.52058/2786-6300-2024-2(20)-659-668)

Завулічна Інна Ігорівна аспірантка кафедри педагогіки та освітнього менеджменту імені Богдана Ступарика, Педагогічного факультету, Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника, м. Івано-Франківськ, тел.: (099) 143-62-42, <https://orcid.org/0000-0003-4916-9643>

МЕРЕЖА ЗАКЛАДІВ ОСВІТИ, СТВОРЕНИХ ЗА СПРИЯННЯ БЛАГОДІЙНИХ ФОНДІВ УКРАЇНИ

Анотація. У статті аналізується основні орієнтири зростання чисельності мережі закладів освіти, які створені за сприянням благодійних фондів України, адже благодійництво та благодійна діяльність в умовах трансформаційних викликів стала вагомою частиною освітнього життя України. Контекст досліджуваної проблеми потребує введення сучасних інструментів підтримки та розвитку закладів освіти, які створені за сприянням благодійних фондів, що є важливим та доцільним на сучасному етапі.

Акцентовано та обґрунтовано увагу на доцільності вивчення, аналізі діяльності закладів освіти, зокрема закладів дошкільної освіти (ЗДО), закладів загальної середньої освіти (ЗЗСО), закладів вищої освіти (ЗВО). Подано порівняльний аналіз окремих компонентів професійної підготовки в позитивних зрушеннях та змінах з початком створення та діяльності благодійних фондів в освітніх закладах. Зокрема, розкрито основні характеристики змістового наповнення навчальних планів та освітніх програм, а також особливості використання різних форм та методів навчання та оцінювання дошкільнят, учнів закладів загальної середньої освіти та студентів закладів вищої освіти.

Зроблено висновок, що заклади освіти в яких створені благодійні фонди покликані надавати окрім освітніх послуг масу різноваріантних, інноваційних форм та моделей навчально-виховної системи за рахунок варіативної складової навчального плану; застосування новітніх технологій різноманітних проєктів розвитку здібностей, творчого мислення, потреби і вміння самовдосконалюватися, що відіграє не лишень педагогічну, але й добродійну функцію та роль.

Ключові слова. Сфера освіти в незалежній Україні, освіта, заклади освіти, добродійність, благодійні фонди, діяльність благодійних фондів в закладах освіти.

Zavulichna Inna Igorivna Graduate student of Bohdan Stuparyk Department of Pedagogy and Educational Management, Faculty of Pedagogy, Vasyl Stefanyk National University of Prykarpattia, Ivano-Frankivsk, tel.: (099) 143-62-42, <https://orcid.org/0000-0003-4916-9643>

NETWORK OF EDUCATIONAL INSTITUTIONS CREATED WITH THE SUPPORT OF CHARITY FUNDS OF UKRAINE.

Abstract. The article analyzes the main guidelines for the growth of the network of educational institutions, which were created with the assistance of charitable foundations of Ukraine, because charity and charitable activities in the conditions of transformational challenges have become an important part of the educational life of Ukraine. The context of the investigated problem requires the introduction of modern tools for the support and development of educational institutions, which were created with the assistance of charitable foundations, which is important and expedient at the current stage.

Emphasized and substantiated attention to the expediency of studying and analyzing the activities of educational institutions, in particular preschool education institutions (ZDO), general secondary education institutions (ZZSO), and higher education institutions (ZVO). A comparative analysis of individual components of professional training in positive shifts and changes with the beginning of the creation and operation of charitable funds in educational institutions is presented.

In particular, the main characteristics of the content of curricula and educational programs, as well as the peculiarities of the use of various forms and methods of teaching and assessment of preschoolers, students of general secondary education institutions and students of higher education institutions, are revealed; the application of the latest technologies in various projects for the development of abilities, creative thinking, the need and ability to self-improve, which plays not only a pedagogical, but also a charitable function and role.

Keywords. The sphere of education in independent Ukraine, education, educational institutions, charity, charitable funds, activities of charitable funds in educational institutions.

Постановка проблеми. Сьогодні в Україні відбувається трансформація освітньої парадигми, що зумовлює переорієнтацію навчально-виховного процесу із створеної мережі закладів освіти за підтримки діяльності благодійних фондів. У царині закладів освіти із створеними благодійними фондами цей процес супроводжується відмовою від монополії однієї ідеології чи історичної концепції в тлумаченні минулого, утвердженням свободи думки та багатовекторності наукового пошуку.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання благодійної підтримки становлення і розвитку закладів освіти України стало предметом наукового осмислення у працях вітчизняних дослідників, зокрема в галузі методології історії педагогіки та історії соціальної педагогіки (О. Адаменко, Н. Гупан, І. Зверева, С. Золотухіна, Г. Лактіонова, Н. Сейко, В. Стинська,

О. Сухомлинська, Л. Таран, С. Харченко, Л. Штефан); з теорії доброчинності та благодійності (О. Кірдан, В. Лаппо, Г. Білавич, Т.Горохівська, І.Луцький).

Мета статті - полягає в аналізі дослідження окремих закладів освіти створених за сприяння благодійних фондів в Україні.

Виклад основного матеріалу. Сфера освіти протягом багатьох років характеризувалась обмеженими обсягами фінансування як зі сторони держави, так і приватних засновників. В силу цих обставин освітні заклади часто зверталися за допомогою до благодійників з проханням внести свій вклад в інтелектуальне майбутнє молоді. Утворення в закладах дошкільної освіти (ЗДО), в закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО), закладах вищої освіти (ЗВО) благодійних фондів є відносним новаторством в Україні.

Окреслені зміни окремих закладів освіти створених за сприяння благодійних фондів регламентуються основними положеннями Закону України «Про освіту» [14], Державною національною програмою «Освіта» (Україна ХХІ століття) [7], Законами України «Про вищу освіту»[13], Закон України «Про благодійну діяльність та благодійні організації» [12].

Як свідчить аналіз джерельної бази, в Україні вперше розпочали створюватися ЗДО за сприянням благодійних фондів з 2005 року в Івано-Франківській, Київській, Дніпровській, Чернівецькій, Львівській областях.

Щодо цільової групи дослідження, то варто відзначити увагою діяльність закладу дошкільної освіти №21 «Золота рибка» м. Кам'янця-Подільського, Хмельницької області, у якому в 2005 році батьками та трудовим колективом ЗДО було створено Благодійний фонд допомоги розвитку ЗДО №21 «Дитинство». Головною метою та стратегічним завданням створення та діяльності Фонду є здійснення благодійної діяльності в інтересах освітніх послуг, освітньо-виховної діяльності та розвитку навчально-матеріальної бази, а також надання спектру додаткових послуг: театралізованої діяльності, яка найбільше сприяє розкриттю в дитині неповторної індивідуальності, розвиває вміння бачити, чути, розуміти красу слова, дії з усім спектром притаманних їй якостей, формуванню її творчого базису [9] та різного роду гуртків (вокального співу «Дзвінкий голосок», драматичний «В гостях у Казки», хореографічний «Грація», художньо-естетичного напрямку «Маленькі декоратори», художнього читання «Сузір'я талантів»). Безпосередня практична робота з дітьми довела необхідність творчої співпраці і таких фахівців, як психолог, вчитель-логопед, хореограф, музичний керівник, що дає можливість налагодженості та взаємодії розвитку емоційного резерву, майстерності кожного вихованця, реалізації його природного потенціалу.

Доцільно проаналізувати заклад дошкільної освіти компенсуючого типу санаторного призначення для дітей із захворюваннями серцево-судинної системи та органів травлення дитячий садок № 2 «Малютко» місто Івано-

Франківськ [10] на базі якого в 2007р. створено благодійний фонд Вихованці даного закладу завдяки доброчинній допомозі створеного благодійного фонду беруть активну участь у різнохарактерних гуртках (інтелектуально-пізнавальний «Крок вперед», музичний – «Співаночка» та міських дитячих спортивних змаганнях, різноманітних конкурсах дитячої творчості, серед них «Дитинство, сповнене радістю» (облаштування сучасного кабінету для занять дітей з практичним психологом та логопедом), «Тепло і затишок дітям» (заміна віконних конструкцій в музичній залі та в ігрових кімнатах двох груп), «Школа дорожніх наук» (облаштування майданчика для вивчення правил дорожнього руху), «Музей просто неба «Зелена Планета» (альтанка для проведення занять на свіжому повітрі), «Все найкраще дітям» (переоблаштування дошкільної групи «Віночок»). Пріоритетними напрямками в роботі дитячого садка є: фізичний розвиток (фізкультура, валеологічне виховання); пізнавальний розвиток (ознайомлення з навколишнім середовищем, природою, логіко-математичний розвиток); мовленнєвий розвиток (в тому числі навчання елементів грамоти); художньо-естетичний розвиток (образотворча та музична діяльність); креативний розвиток (конструктивна та театралізована діяльність).

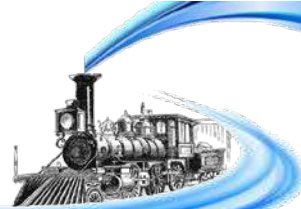
Таким чином, наш науковий пошук засвідчив, що із утворенням в ЗДО благодійних фондів відкрилися нові можливості по залученню та диверсифікації надання освітніх послуг, гігієнічне виховання в дитячому колективі, заходи щодо забезпечення адаптації в освітньому закладі та інше.

Звертаючись до наукового дослідження доцільно розглянути діяльність закладів загальної середньої освіти які створені за сприяння благодійних фондів, зокрема КЗО «Навчально-виховний комплекс «Вальдорфська середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів міста Дніпра, Спеціалізована школа № 76 з поглибленим вивченням української мови та літератури імені О. Гончара Святошинського району м. Києва.

У контексті досліджуваної проблеми вагомими є заклад КЗО «Навчально-виховний комплекс «Вальдорфська середня загальноосвітня школа І-ІІІ ступенів міста Дніпра [11].

Основним пріоритетом процесу навчання у вальдорфських шкіл є здійснення процесу навчання і виховання з урахуванням двох пріоритетів – пріоритету свободи та пріоритету людинознавства, котрі сприяли світоглядному та соціальному визначенню особистості в рамках індивідуальної свободи, відповідальності, відсутності підручників, методик, оцінок; наявність нетипових для традиційної школи предметів (евритмія) [16].

Окрім зазначеного основного пріоритету в процесі навчання важливим є прийняття активної участі в житті школи батьків з наданням допомоги та підтримки з сторони суспільно-соціального імпульсу. Саме поглиблене ставлення батьків до стабільного фінансування вальдорфської школи стало

поштовхом до створення добровільних об'єднань благодійного напрямку. Тому, у 2014 році було створено Благодійну організацію «Благодійного фонду «Освітній фонд сприяння розвитку вальдорфської педагогіки», основним завданням відповідно до статуту фонду, є надання матеріальної допомоги, зокрема шляхом фінансування позашкільного та додаткового навчання учнів, в першу чергу малозабезпечених, багатодітних сімей, сиротам, батьки яких постраждали від Чорнобильської катастрофи або загинули в Україні чи за її межами, виконуючи службові обов'язки, іншим, хто її потребує; участь у розробці і фінансуванні програм та інших заходів, в першу чергу просвітницьких, які відповідають напрямкам діяльності Фонду; сприяння проведенню оздоровчих та спортивно-оздоровчих заходів; встановлення ділових культурних зв'язків із закордонними благодійними просвітницькими організаціями (зокрема, Міжнародна асоціація вальдорфської педагогіки в Центральній та Східній Європі, Вальдорфські школи м. Штутгарта, Касселя, Енстінгена, Тюбінгена у Німеччині) [1].

Наш науковий пошук засвідчив, що Вальдорфські школи, в основу яких було покладено ідеї Р. Штайнера, стали зразком добродійної підтримки усіх потребуючих громадян та мали на меті забезпечити добродійною діяльністю створені даного типу заклади в Україні.

До числа загальноосвітніх шкіл України на базі яких було створено благодійний фонд варто віднести спеціалізовану школу № 76 з поглибленим вивченням української мови та літератури імені О. Гончара Святошинського району м. Києва. Даний заклад освіти має свою символіку, яка сприяє національному вихованню учнів, відродженню вікових традицій українського народу — герб, гімн, вимпел школи, а також значок з зображенням герба школи [15].

За формуванням громадян, які добровільно об'єдналися на основі спільності поглядів на вдосконалення освіти, виховання та оздоровлення підростаючого покоління, практичного милосердя і гуманізму, а також для надання матеріальної та фінансової допомоги і інших послуг у розвитку спеціалізованої школи №76 ім. О. Гончара було створено Благодійний фонд «Захист» за діяльністю якого класи оснащені комп'ютерами, мультимедійними проекторами, телевізорами, інтерактивними дошками; розроблена програма позакласної роботи, яка враховує інтереси кожної дитини та її вікові особливості (гурток образотворчого мистецтва «Палітра», хореографічний гурток бальних танців, гурток декоративно-прикладного мистецтва «Умілі ручки», гурток декоративно-ужиткового мистецтва «Майстриня», гурток оздоровчої гімнастики гурток «Юні фотоаматори»; забезпеченням якісним медичним доглядом [2].

Вважаємо за необхідне резюмувати, що саме завдяки заснуванню та добродійній діяльності новостворених благодійних фондів на базі закладів загальної середньої освіти розгорнулась активна робота із впровадження та створення в освітньому процесі різноваріантних моделей навчально-виховних систем за рахунок варіативної складової навчального плану, форм, що відіграє не лишень педагогічну, але й добродійну функцію та роль провідного і визначального осередку соціально-культурного та просвітницько-духовного життя шкільної громади.

Здійснений науковий пошук дає можливість констатувати, що третьою ланкою добродійної підтримки, завдяки створеним благодійним фондам, у сфері освіти є заклади професійної (професійно-технічної) освіти та заклади вищої освіти (ЗВО). Зокрема Державний професійно-технічний навчальний заклад «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище», вищий навчальний заклад «Український католицький університет».

Проведений аналіз пошуку дає змогу виділити Державний професійно-технічний навчальний заклад «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище», діяльність якого пройшла ґрунтовну реорганізацію. Зараз – це флагман освіти, із неодноразовим лауреатством виставок «Сучасна освіта України», а також входить в 100 найкращих навчальних закладів України, Навчальний заклад акредитований за III атестаційним рівнем, здійснюється навчання учнів з вадами слуху та налічує різноманітну кількість професій, зокрема «Кухар. Кондитер», «Агент з постачання. Продавець продовольчих товарів». «Оператор комп'ютерного набору. Обліковець», «Оператор комп'ютерного набору та інші [5].

Одним із вагомих кроків в професійно-технічному навчальному закладі стало створення у 2014 році благодійного фонду «Профтехосвіта», завдяки діяльності та підтримці якого «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище» поліпшило матеріальне становище (кабінети, лабораторії, майстерні навчального закладу обладнані сучасною та потужною комп'ютерною технікою), розширило та підвищило інтелектуальний потенціал учнів, зокрема для вдосконалення навчального процесу та чіткої систематизації роботи навчального закладу створено навчальні підструктури для різних спеціальностей (Навчально-тренувальна фірма «Перлина Поділля» - підготовки фахівців у галузі комерційної діяльності; Центр сучасних освітніх технологій - підвищення ІТ-компетенцій викладачів та майстрів виробничого навчання; Центр з працевлаштування «Кар'єра» - формування у випускників здатності до професійної мобільності та швидкої адаптації до змін на ринку праці; Центр навчання дітей з обмеженими вадами «Надія» - якісна освіта з професії «Оператор комп'ютерного набору; Наукове товариство «Еврика» - організація роботи з обдарованою молоддю) [6]; активна участь в спортивних

змаганнях (Обласна Спартакіада серед учнів ЗП(ПТ)О (футбол дівчата), Всеукраїнський фізкультурно-оздоровчий захід серед учнів П(ПТ)О «Козацька ліга 2023» та інші), художній самодіяльності, гуртках (Гурток народного танцю «Мальви», Вокальний колектив «Душі криниця», правовий клуб-лекторій «Феміда»), проєктній діяльності (Обласний конкурсу творчих проєктів «Безсмертний подвиг Українського Воїна-визволителя», присвяченого героїчному протистоянню Українського народу російській збройній агресії, серед здобувачів освіти закладів професійної (професійно-технічної) освіти, Субпроєкт реалізовується в рамках проєкту «EU4Skills: Модернізація інфраструктури системи професійно-технічної освіти в Україні»), предметних олімпіадах та конкурсах фахової майстерності (Всеукраїнська олімпіада з бухгалтерського обліку серед студентів коледжів на базі Національного університету «Львівська політехніка», Міжнародний конкурс з інформатики та комп'ютерної вправності «Бобер»).

Аналізуючи діяльність фонду необхідно зазначити про сприяння у здійсненні медичної допомоги, проведенню оздоровлення набувачів благодійної допомоги Училища; уособленню направленню кращих учнів Училищ до вищих навчальних закладів з наданням їм стипендії Фонду; сприяння впровадженню спеціальних стипендій для учнів Училищ, які досягли найкращих успіхів у навчанні; допомога пенсіонерам – колишнім працівникам Училищ [3].

Внаслідок наукового пошуку доцільно розглянути діяльність Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара [8].

Бурхлива індустріалізація змістила акценти радянського уряду на технічних ЗВО, а боротьба з академічним вільнодумством призвели до реорганізації та утворення на базі класичного університету кількох профільних інститутів, зокрема Інститут гідробіології, Інститут геології, Інститут фізіології. В 2008 році знаковою подією для університету стало перейменування та присвоєння нового імені Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара. Суспільні трансформації позначилися і на розвиткові нових навчальних спеціальностей, зокрема приділяється увага дослідженню української мови та літератури, історії України, стрімко розвиваються міжнародні зв'язки, реалізація TEMPUS-проєктів, з'являється мережа мовних центрів.

В червні 2022 року Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара уклав угоду про співробітництво у галузі соціального захисту та допомоги з благодійною організацією «Благодійний фонд «Обійми Україну» (м. Новомосковськ) [4].

Враховуючи спільність інтересів та взаємну зацікавленість у сферах освіти і науки й соціального захисту населення України, між Дніпропетровським

національним університетом імені Олеся Гончара та благодійним фондом «Обійми Україну» запланована широка партнерська взаємодія. Зокрема, обмін досвідом у реалізації регіональних і міжнародних громадських проєктів із соціального захисту осіб, що його потребують; спільні благодійні програми та практична взаємодопомога у найкритичніших ситуаціях.

З перших днів війни співробітники, студенти Дніпровського університету та представники благодійного фонду «Обійми Україну» активно долучилися до благодійної і волонтерської роботи: на добровільні пожертви співробітників закладу благодійний фонд закуповував ліки для Дніпропетровського обласного клінічного військового шпиталю, Дніпропетровської обласної клінічної лікарні ім. І.Мечникова та польових госпіталів, що знаходяться на передовій; спеціалісти факультету медичних технологій діагностики та реабілітації навчали мешканців міста першій домедичній допомозі; фахівці факультету психології та спеціальної освіти волонтерували у лікарнях, проводили тренінги і консультації для всіх, хто потребував психологічної допомоги: студентам і викладачам, внутрішньо переміщеним особам.

Загалом, здійснений науковий пошук дозволив констатувати наступне, що завдяки благодійним фондам в Україні з'явилась мережа закладів освіти, яка охоплює ЗДО, ЗЗСО та ЗВО. Основна мета створення в закладах освіти благодійних фондів полягала у створенні матеріально-технічної бази, забезпечення якісного освітнього процесу із впровадженням та створенням в різноваріантних, інноваційних форм та моделей навчально-виховної системи; застосування новітніх технологій різноманітних проєктів розвитку здібностей, творчого мислення, потреби і вміння самовдосконалюватися, що відіграє не лише педагогічну, але й добродійну функцію та роль провідного і визначального осередку соціально-культурного та просвітницько-духовного життя освітянської громади.

Література:

1. Благодійної організації «Благодійний фонд «Освітній фонд сприяння розвитку вальдорфської педагогіки». URL: http://waldorf-nvk.dp.sch.in.ua/pro_shkolu/opikunsjka_rada_blagodijnij_fond/ (дата звернення 15.01.2024).
2. Благодійний фонд «Захист» школи №76 ім. О. Гончара URL: <https://school76.com.ua/%d0%bf%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b2%d0%b0%d0%b3%d0%b8/> (дата звернення 17.01.2024).
3. Благодійний фонд «Профтехосвіта» «Вінницького міжрегіонального вищого професійного училища» URL: <https://mvpu.vn.ua/activity-organisation/financial-managing-activity/Благодійний-фонд.html> (дата звернення 25.01.2024).
4. Благодійна організація «Благодійний фонд «Обійми Україну» URL: <https://www.dnu.dp.ua/news/4753> (дата звернення 15.01.2024).
5. Державний професійно-технічний навчальний заклад «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище». URL: <http://vmvpu.vn.ua/about-us/> (дата звернення 05.02.2024).

6. Державний професійно-технічний навчальний заклад «Вінницьке міжрегіональне вище професійне училище». *Методичний кабінет* URL: <http://vmvpu.vn.ua/departments/teaching/methodological-study.html> (дата звернення 15.01.2024).

7. Державна національна програма «Освіта» (Україна XXI століття): постанова від 3 липня 1993р. № 896. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> (дата звернення 06.02.2024).

8. Дніпропетровський національний університету імені Олеся Гончара URL: <https://www.dnu.dp.ua/view/history> (дата звернення 15.01.2024).

9. Заклад дошкільної освіти №21 «Золота рибка» URL: <https://dnz21.com.ua/metod2> (дата звернення 25.01.2024).

10. Заклад дошкільної освіти (дитячий садок) № 2 «Малютко» місто Івано-Франківськ URL: <http://malyatko.if.ua/> (дата звернення 28.01.2024).

11. КЗО «Навчально-виховний комплекс «Вальдорфська середня загальноосвітня школа I-III ступенів http://waldorf-nvk.dp.sch.in.ua/batjkam/grupa_prodivzhenogo_dnya/ (дата звернення 28.01.2024).

12. «Про благодійну діяльність та благодійні організації»: Закон України від 05.07.2012р. № 25, ст.252 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17/ed20120705#Text> (дата звернення 15.01.2024).

13. «Про вищу освіту»: Закон України від 05.07.2015р. № 37-38, ст.2004 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20150705#Text> (Дата звернення 02.02.2024).

14. «Про освіту»: Закон України від 05.09.2017р. № 38-39, ст.380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#Text> (Дата звернення 09.02.2024).

15. Спеціалізована школа № 76 з поглибленим вивченням української мови та літератури імені О. Гончара Святошинського району м. Києва. <https://school76.com.ua/> (Дата звернення 15.01.2024).

16. Традиції вальдорфської школи Р. Штайнера і їхнє сучасне продовження. URL: <https://studopedia.org/10-59430.html> (Дата звернення 07.02.2024).

References:

1. Blahodiynoyi orhanizatsiyi «Blahodiynny fond «Osvitniy fond spryyannya rozvytku valdorfskoyi pedahohiky» [Charitable organization «Charitable Foundation «Educational Fund for the Promotion of the Development of Waldorf Pedagogy»] URL: http://waldorf-nvk.dp.sch.in.ua/pro_shkolu/opikunsjka_rada_blagodijnij_fond/ [in Ukrainian].

2. Blahodiynny fond «Zakhyst» shkoly №76 im. O. Honchara [Charitable fund «Protection» of school No. 76 named after O. Honchara] URL: <https://school76.com.ua/%d0%bf%d0%b5%d1%80%d0%b5%d0%b2%d0%b0%d0%b3%d0%b8/> [in Ukrainian].

3. Blahodiynny fond «Proftekhosvita» «Vinnytskoho mizhrehionalnoho vyshchoho profesiynoho uchylyshcha» [Charity Fund «Proftechhosvita» «Vinnytsia Interregional Higher Vocational School»] URL: <https://mvpu.vn.ua/activity-organisation/financial-managing-activity/Благодійний-фонд.html> [in Ukrainian].

4. Blahodiyna orhanizatsiya «Blahodiynny fond «Obiymy Ukrayinu» [Charitable organization «Embrace Ukraine Charitable Fund»] URL: <https://www.dnu.dp.ua/news/4753> [in Ukrainian].

5. Derzhavnyy profesiyno-tekhnichnyy navchalnyy zaklad «Vinnytko mizhrehionalne vyshche profesiyne uchylyshche» [State vocational and technical educational institution «Vinnytsia Interregional Higher Vocational College»]. URL: <http://vmvpu.vn.ua/about-us/> [in Ukrainian].

6. Derzhavnyy profesiyno-tekhnichnyy navchalnyy zaklad «Vinnytske mizhrehionalne vyshche profesiyne uchylyshche». *Metodychnyy kabinet*. [State Vocational and Technical Educational Institution «Vinnytsia Interregional Higher Vocational College». Methodical office] URL: <http://vmvpu.vn.ua/departments/teaching/methodological-study.html> [in Ukrainian].

7. Derzhavna natsionalna prohrama «Osvita» (Ukrayina KHKHI stolittya): postanova vid 3 lyupnya 1993r. № 896. [State national program «Education» (Ukraine of the 21st century): resolution dated July 3, 1993. No. 896.]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/896-93-%D0%BF#Text> [in Ukrainian].

8. Dnipropetrovskyy natsionalnyy universytetu imeni Olesya Honchara [Dnipropetrovsk National University named after Oles Honchar]. URL: <https://www.dnu.dp.ua/view/history> [in Ukrainian].

9. Zaklad doshkilnoyi osvity №21 «Zolota rybka» [Institution of preschool education No. 21 «Goldfish»] URL: <https://dnz21.com.ua/metod2> [in Ukrainian].

10. Zaklad doshkilnoyi osvity (dytyachyy sadok) № 2 «Malyatko» misto Ivano-Frankivsk [Institution of preschool education (kindergarten) No. 2 «Malyatko», city of Ivano-Frankivsk]. URL: <http://malyatko.if.ua/> [in Ukrainian].

11. KZO «Navchalno-vykhovnyy kompleks «Valdorfska serednya zahalnoosvitnya shkola I-III stupeniv» [KZO «Educational and educational complex «Waldorf secondary comprehensive school of grades I-III»]. URL: http://waldorf-nvk.dp.sch.in.ua/batjkam/grupa_prodozhnogo_dnya/ [in Ukrainian].

12. Pro blahodiynu diyal'nist' ta blahodiyni orhanizatsiyi»: Zakon Ukrayiny vid 05.07.2012r. № 25, st.252. [On charitable activities and charitable organizations": Law of Ukraine dated July 5, 2012. No. 25, Article 252]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/5073-17/ed20120705#Text> [in Ukrainian].

13. «Pro vyshchu osvitu»: Zakon Ukrayiny vid 05.07.2015r. № 37-38, st.2004. [«On Higher Education»: Law of Ukraine dated July 5, 2015. No. 37-38, Article 2004]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-18/ed20150705#Text> [in Ukrainian].

14. «Pro osvitu»: Zakon Ukrayiny vid 05.09.2017r. № 38-39, st.380. [«On Education»: Law of Ukraine dated September 5, 2017. No. 38-39, Article 380 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19/ed20170905#Text> [in Ukrainian].

15. Spetsializovana shkola № 76 z pohlyblyenym vyvchennyam ukrayinskoyi movy ta literatury imeni O. Honchara Svyatoshyns koho rayonu m. Kyyeva [Specialized school No. 76 with in-depth study of the Ukrainian language and literature named after O. Honchar, Sviatoshyn district of Kyiv]. URL: <https://school76.com.ua/> [in Ukrainian].

16. Tradytsiyi valdorfskoyi shkoly R. Shtaynera i yikhnye suchasne prodovzhennya. The traditions of R. Steiner's Waldorf school and their modern continuation. [The traditions of R. Steiner's Waldorf school and their modern continuation] URL: <https://studopedia.org/10-59430.html> [in Ukrainian].